

Universiteit
Leiden
The Netherlands

"Het is de realiteit... en het is bovendien niet mijn schuld". Een poging "iets" te schrijven over Henk Versnel

Naerebout, F.G.

Citation

Naerebout, F. G. (2001). "Het is de realiteit.. en het is bovendien niet mijn schuld". Een poging "iets" te schrijven over Henk Versnel. *Frons*, 21(1), 38-47.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/11265>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/11265>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

"HET IS DE REALITEIT... EN HET IS BOVENDIEN NIET MIJN SCHULD"

EEN POGING 'IETS' TE SCHRIJVEN OVER HENK VERSNEL

F.G. Naerebout

Henk Versnel: een man die krachtige emoties oproept bij ieder die met hem in contact komt—daar zorgt hij wel voor. Slechts weinig mensen blijven onverschillig onder de ervaring van een ontmoeting met Versnel. Ik heb nog nooit horen zeggen: "Versnel, Versnel..., wie was dat ook weer?" De praktijk toont dat de gevoelens vaak binnen de kortste keren aan een van de twee uiteinden van het spectrum liggen: het is algehele sympathie of antipathie, aantrekking of afstoting. Maar over één ding is iedereen het eens: zijn denkracht. Ik ken mensen die denken dat hij slecht is, en mensen die denken dat hij gek is, maar ik ken niemand die denkt dat hij dom is. Of hij met zijn denkracht altijd in de juiste richting denkt, daarover scheiden de geesten zich dan weer; zoals een briefschrijver in *Trouw* uitbarstte: "met oogkleppen uitgerust, davert professor Versnel briesend van verbaal genot rond door het geestelijk erfgoed van de westerse beschaving, gemend door de teugel van een tragisch zelftevreden intellect." Niet zo best. Maar dat het zindert en bruist in zijn brein, is onomstreden.

Moet ik, nu ik door *Frons* ben uitgenodigd 'iets' over Versnel te schrijven en roekeloos als altijd heb toegezegd dat ook te zullen doen, mij beperken tot Versnel de wetenschapper en zijn wetenschappelijke prestaties huldigen? Gezien hetgeen zojuist is opgemerkt, lijkt dat wel een redelijk veilige strategie. Daar en daar gepubliceerd, uitgenodigd, geëerd: dat is redelijk eenvoudig op te sommen, terwijl over andere aspecten—"de mens achter het oeuvre"—niet veel objectiefs te verwachten is, noch van de zijde van de aangetrokkenen, noch van de zijde van de afgestotenen. Toch sla ik die veilige weg maar niet in, want wat moet ik dan schrijven? Plechtstatig beweren dat zijn ontelbare publicaties van zo'n constant hoog niveau zijn en dat hij zulke belangwekkende bijdragen heeft geleverd aan dit en aan dat? Dan zou ik suggereren dat ik die zeer vele pagina's van de hand van Nederlands productiefste historicus geheel of grotendeels gelezen heb, *quod non*. En dat ik dan ook nog eens de wetenschappelijke waarde van dat alles kon wegen: dat zou hoe dan ook nogal lachwekkend zijn, de mier die over de olifant beweert "dat 'ie best wel groot is".

Het moet dus anders: ik houd het op enkele persoonlijke ontboezemingen in plaats van bezonken oordelen over de wetenschap. Wie vooral kritische noten wil en minder hagiografie moet niet verder lezen. Ik behoor tot de groep van Versnel-sympathisanten en erger, en ik wil daar best van getuigen. Daarom ben ik ook zo dom geweest op het verzoek van *Frons* in te gaan. Ongetwijfeld vindt Versnel dat dit helemaal niet geschreven of gepubliceerd had moeten worden. Als ik echter het onderstaande bewaard had voor een in memoriam (statistisch gesproken gaat hij eerder dan ik), dan had hij het überhaupt niet kunnen lezen —zo is althans de overtuiging van verschillende van ons. Nu hoop ik dat hij er zelf nog wat aardigheid in heeft.

Ik put uit meer dan twintig jaar herinneringen aan Versnel. Die zitten deels in mijn hoofd, en staan deels op papier, gelukkig maar, want ik heb in dat hoofd niet zo veel, en afnemend, vertrouwen. Het is een gevarieerde collectie papier: ik ben erg bewaarderig en het is altijd leuk als dat eindelijk eens van pas komt—wat tevens een legitimatie voor meer en verder bewaren oplevert. Ook betrek ik er enige Versnelliana bij die teruggaan tot een tijd vóór ik Versnel kende, of kon kennen. Ik zal hem regelmatig zelf aan het woord laten, conform de werkelijkheid waarin hij veel aan het woord was. Overigens komt hij hier niet werkelijk aan het woord in die zin dat hem iets gevraagd is: dit is uitdrukkelijk geen interview en geen weergave van de mening van Versnel op dit moment over wat dan ook, dit is puur het beeld dat ik van Versnel wens op te roepen. Je moet het zien voor wat het is: een persoonlijke impressie. Waarvan ik denk dat het wél ergens op slaat. Het is dus tevens bedoeld als een héél klein stukje geschiedschrijving: zijn geschiedenis, mijn geschiedenis, de geschiedenis van Oude Geschiedenis en van GLTC.

Ik ben begonnen mijn herinneringen en overwegingen en zijn woorden te rubriceren onder 'de vijf G's': geleerdheid, gedrevenheid, geestigheid, gehaastheid, en goedheid. Dat is een rubricering van niks, dus hieronder loopt het allemaal door elkaar. Maar we beginnen met de geleerdheid. Op een bladzij onderwijsmateriaal uit 1989-1990, door Versnel aan een groep onschuldige kinderen uitgedeeld, treffen we aan: anomalie, ambiguïteit, inconsistentie, classificatie, culturele code, *cognitive dissonance*, exclusivisme, missionarisme, hermeneutisch systeem, sociale, expressieve en descriptieve communicatie, en polysemie onder verwijzing naar Mary Douglas, Quentin Skinner, Michel Foucault, John Lyons, Geoffrey Leech, en nog wat anderen. Niet gek, voor één pagina. Er volgen dan enkele opdrachten waarin sprake is van connotaties, cultuursymboliek, vruchtbaarheidsparadigma, aeschrologie, *myth and ritual*

complex, anticultuur, functionalistische en structuralistisch-semiotische benaderingen, iconografie, zingeving, omkeringsfeesten, parallelie, utopie, dystopie, *cultural markers*, anomie, *legitimate rebellion* en nog zo wat zaken. Onder verwijzing naar pakweg 120 stuks literatuur. Gelukkig noemde de geleerde dit vier jaar later zelf "a most alarming experience"—voor de studenten, wel te verstaan.

Maar ik wil het hier nog niet over het aspect onderwijs hebben, maar over de prachtige samenvatting die het bovenstaande levert van veel van de zaken waar Versnel zich door de jaren heen mee heeft bezig gehouden. Dit is niet de plek om daar over te gaan uitweiden, en de titels zoekt u ook zelf maar op. Ik wil alleen zeggen dat het lijstje begrippen laat zien dat Versnel een bepaalde benaderingswijze voorstaat die door de grenzen van het vakgebied heenbreekt. Hij heeft meermalen expliciet benadrukt dat dat wat hem betreft een noodzaak is: "the classicist must allow himself to 'become' a psychologist (or a sociologist, anthropologist, ethologist for that matter) as far as his health, capabilities and efforts will allow him. The alternative is that he refrains categorically from any interpretation in the real sense of the word" (1981). Maar op hetzelfde moment uitte hij telkens zijn, begrijpelijke, zorgen over de risico's van amateurisme. Het is o zo gevaarlijk allemaal, maar het *moet*. En dus hebben we in zijn werk—meer en meer naarmate de jaren vorderen, maar het was er vanaf het begin—te maken met een grote theoretische verfijning, met een ongebruikelijke aandacht voor het meta-niveau, door hemzelf kort en krachtig samengevat in de hamvraag: "Waar zijn we nu eigenlijk met zijn allen mee bezig?" (1989). Wil je dat goed duidelijk maken—willen maken, wat niet bij iedereen het geval is; sommigen willen het zelfs niet *lezen*—, dan valt er heel wat uiteen te zetten: "In order to prevent misunderstanding, one should make one's standpoint explicit" (1991). Expliciet maken vergt zelfkritiek: "men *komt* niet tot inzichten, men *heeft* inzichten" (1984), dus die vooronderstellingen moeten eerst weg; met een schone lei beginnen; maar de eigen nieuwe bedenksels moeten al evenzeer gewantrouwd worden: Versnel, na vele bladzijden: "intussen tekent zich wel een probleem af" (1984); na nog meer bladzijden: "toch brengen andere dingen mij aan het twijfelen" (1986); aan het slot: "Is deze uitspraak juist? Ik hoop het, maar ik heb mijn twijfels" (1984).

Al dat theoretisch geweld en al die methodologische *soul-searching* gingen nooit ten koste van de degelijkheid: het eindproduct ging ook nog ergens over, zagezegd—want, zoals Versnel direct erkende, het nieuwe licht was ook wel eens een *ignis fatuus*. "The three types of approach, the antiquarian-factual, the historical and the structural as represented by the social sciences, should not be regarded as mutually exclusive antagonists, but rather as a *trias* of co-operants.

Neglect one, and the other two will lose either their relevance or their reliability" (1981). Of de andere driedeling waarover Versnel mij schreef in 1979, naar aanleiding van mijn doctoraalscriptie (die niet door hem begeleid was): "Er is een driesprong: de linker weg heet 'I am firmly convinced', de rechter weg heet 'facts, facts, facts'. De middenweg is de moeilijkste. Het is de weg die eist dat de reiziger zijn eigen overtuiging bij iedere zin plaatst naast A.D. Nocks 'facts are holy' en dus van 'geloof' een wetenschappelijk betoog maakt. Je staat nu op die driesprong". Ik koos natuurlijk de aanbevolen weg, en moest mijn overtuigingen in evenwicht zien te brengen met 'facts'. Dat is me nooit gelukt, maar toch voel ik me door Versnel 'gered'.

Het zal gezien het voorgaande niet verbazen dat Versnells voornoemde degelijkheid primair blijkt uit het brongebruik: *ad fontes* is het devies, zodat we niet al bij voorbaat losgezongen raken van de realiteit die we proberen te vangen. Hier blijkt maar weer dat het voor de oud-historicus "o zo fijn is classicus te zijn", want de historische denktrant laat zich alsnog aanleren, zoals het geval Versnel zo mooi aantoon, maar de historicus heeft heel wat meer moeite zijn taalachterstand in te lopen, zoals ik dagelijks merk. Naast het brongebruik is er de belezeneheid: weten wat de tradities zijn waar je je eigen werk in moet situeren, en flink *herumlezen* omdat je dan op boeiende gedachten stuit die in je eigen kring nog niet gedacht zijn. "The amount of literature studied is always too small when a subject as complicated as the present one is dealt with", schreef Versnel in 1970 in zijn dissertatie over de *triumphus*. Nu is *elk* onderwerp, bij nadere beschouwing, zeer gecompliceerd, en zijn notenapparaat is dan ook navenant: er kan nooit genoeg literatuur genoemd worden. Ik vind het prachtig. En je krijgt de indruk dat ondertussen ook de niet-vakliteratuur nog aardig werd bijgehouden: ik snap niet hoe mensen dat allemaal kunnen.

Versnells werk heeft hem internationale roem opgeleverd. Dat was wel een kwestie van geduldig zijn en stevig doorwerken. Het is niet zo dat het met één briljant wereldwijd verslonden boek allemaal in kunnen en kruiken was. Ik heb zijn reputatie langzaam zien groeien: meer buitenlandse reizen, meer eervolle invitaties, meer relaties, en dan het grote oogsten. Onlangs volgde de kroon op dit alles, de Sather Lectures—als je wordt uitgenodigd die lezingenreeks te houden... Maar bijna even mooi vond ik dat op de *Bryn Mawr Classical Review*-website Richard Hamilton over een boek van iemand anders schreef: "This volume's combination of comprehensive annotated bibliography and blunt, eye-catching and sometimes baffling text seems quintessentially Dutch... it could have been written by H. Versnel". Versnel als maatstaf voor hoe "Nederlanders" geschiedenis schrijven. Daar kijkt menig een ongetwijfeld raar van op, zelfs als we

ons tot de oud-historici beperken, maar het gaat er nu even om dat het gezegd wordt.

Ik heb het gevoel dat Versnells roem een bijproduct is van zijn nijver doorwerken aan een reeks van thema's en benaderingswijzen, de vrucht van toewijding, niet van ambitie. Niet dat ik veronderstel dat de roem hem geheel overschillig laat—waarom zou het?—, maar ik geloof dat hij in de grond van de zaak een bescheiden mens was en bleef. Meermalen heb ik mogen ervaren dat de écht knappe mensen die ik ontmoette, heel bescheiden waren. Ik trof er natuurlijk ook die ónbescheiden waren en knap, maar die waren toch net iets minder knap, wat onder meer werd aangetoond door het feit dat ze onbescheiden waren.

Versnells bescheidenheid lees ik af uit het feit dat hij de nadruk legt op alles wat hij *niet* zelf heeft bedacht: "Ik ben waarlijk niet de eerste die dit voorstelt" (1976). Ook laat hij zich voortdurend bewonderend uit over anderen, die verondersteld worden nog weer veel knapper te zijn. Ondanks bovengenoemde ervaringsfeiten inzake de positieve correlatie van knapheid en bescheidenheid, blijft het mij verbazen wanneer mensen die ik ontzettend knap vind, zoals Versnel, zo echt honderd procent vol eerbied blijken te zijn voor diegenen die nóg meer weten; zoals Versnel over zijn docent Wasink zei: "Hoe kan er nou zo verschrikkelijk veel kennis in één hoofd?, zat ik alleen maar te denken." (1993). Tja, het kan altijd knapper, maar ik vind Versnel knap genoeg. Hij niet. Het is natuurlijk niet zo dat Versnel niet weet dat hij knap wordt gevonden, maar daar is hij dan zelf weer een beetje verbaasd over.

Ik geloof hem wanneer hij zegt: "Dat ik in de geschiedenis ben terecht gekomen is gewoon toeval. Dat ik er gebleven ben heeft met menselijke *curiositas* te maken" (1981). Ik geloof hem wanneer hij beweert dat het najagen van al die verbazingwekkende zaken hem wél veel moeite kost: "Ik kan niet zo goed denken" (1981). Zo vaak heeft hij zich bij mij beklagd—maar ook openlijk geschreven—over het feit dat het hem aan een behoorlijk geheugen ontbreekt, "wat al die lui hadden" (1993), verwijzend naar zijn docenten; over veel collega's zei hij hetzelfde. Zijn uiteindelijke successen weet hij te duiden als de producten van het wonderbaarlijk toeval dat de richting waarin zijn karakterzwakte hem dwong, en de trends in de menswetenschappen in de afgelopen dertig jaar samenvallen. Ook al zijn we niet genoodzaakt dit allemaal te geloven, ik denk dat hij het zelf wel gelooft, zeker omdat "goed denken" een relatief begrip is.

Het is natuurlijk onvermijdelijk dat velen Versnells uitingen als een onbeschaamd vertoon van valse bescheidenheid beschouwen. Als hij dan, *tongue in cheek*, het tegendeel beweert: "Meestal win ik" (1987—in een hier niet te herhalen scabreuze context), "mijn evident gelijk" (1991), "een prachtboek"

(over eigen werk), in de verwachting dat men door de hyperbolische omkering zal begrijpen dat zijn woorden van bescheidenheid oprecht waren, zij het gemengd met een begrijpelijke trots, dan wordt ook dat weer niet begrepen. Dat is misschien een van Versnells grote problemen, dat hij telkens weer denkt wel begrepen te zullen worden... maar nee. Ik heb hem daar meermalen flink ontsteld over gezien, terwijl hij het inmiddels toch kan weten, en weet.

Voor wie nu nog niet overtuigd is inzake Versnells bescheidenheid: praat eens met hem over het onderwerp hiërarchie—ik heb nooit een professor ontmoet die zo allergisch was voor de titel en voor de randverschijnselen van het professoraat—; vraag hem eens uit over de zin van geleerdheid—"Cultuur is wat overblijft wanneer je alles wat je hebt geleerd, weer bent vergeten"; filosofeer eens met hem over de bestendigheid van roem: "Zodra deze vooronderstellingen zijn weerlegd (en daar wordt hard aan gewerkt) gaan we dus weer iets nieuws verzinnen. En zo hoort het ook in de wetenschap" (1988). Er zijn mensen die grote geleerden zijn en geen enkele sterallure hebben: omdat ze geen ster willen zijn, maar ook omdat niemand ze ooit zou vragen dat te worden. Er zijn knappe koppen met sterallures: zo geboren, neem ik aan, en de mensen ruiken dat, dus maken sterren van hen, en ze genieten. Er zijn geleerden die eigenlijk het liefst met rust gelaten worden, maar die toch "iets" hebben dat maakt dat de buitenwacht de hele tijd aan hen trekt: ze treden af en toe op als ster van de show en dat gaat ze goed af, maar ze hebben daar zeer gemengde gevoelens over. Volgens mij behoort Versnel tot de laatste categorie.

We hadden het zojuist over onbegrip: dan is dit misschien het moment om te benadrukken dat Versnel heel geestig kan zijn. Als spreker (en je ziet het ook in bepaalde van zijn teksten die als gesproken woord zijn geconcipieerd) weet hij een verder bloedserieus verhaal met een bepaalde luchtige toets te presenteren, en te verlevendigen door het bizarre voorbeeld ("misvormd kindje is eigenlijk nijlpaard"), en ook weet hij heel goed de relativiteit van het hele gebeuren onder de aandacht te brengen: "nog maar zes pagina's, dan mag U weer weg". Maar dat laatste is natuurlijk wederom een uitnodiging tot onbegrip: "Wie is deze kwast? Moet ik hierom lachen?". Met humor is het altijd een kwestie van: je vindt het leuk, of niet. Maar sommigen hebben een subtiliteit in hun humor, hardheid en sarcasme ook, cynisme soms, dat maakt dat ze relatief vaak onbegrepen blijven, of al te goed begrepen worden. Ik kon en kan zeer van Versnells humor genieten. Van zijn gesproken woord weet ik natuurlijk niet direct voorbeelden te geven die ook op schrift goed werken, maar ik heb hier enkele ansichtkaarten met pakkende teksten: "Ik zit nu op dezelfde plaats waarvandaan ik 18 jaar geleden vers aangetreden in de vakgroep O.G. aan de toenmalige collegae den Boer,

Pleket en Wes kon berichten dat ik de slagen bij Mutina en Perusina—chronologisch gesproken—wel onder de knie had. Ik moet thans helaas bekennen dat ik nu, zoveel jaar later, noch ten aanzien van jaartal noch met betrekking tot motief en deelnemers volstreekte zekerheid bezit. Zou dit nu niet voldoende reden zijn om mij met een gouden handdruk heen te zenden om mijn levensavond alhier samen met mijn vrouwtje en de heer Korsakov te slijten?... Enfin, overweeg het eens. Overigens alles kits. We blijven hier nog maar even." (1988, uit Griekenland). En een Turkse ansichtkaart met Arnold Schwtsenger (sic! maar onmiskenbaar "The Austrian Oak" in zijn Terminator outfit)—ergens in de jaren '80—met de bijzonder intrigerende slotzin: "Ik heb gedroomd dat Louis Robert kwam aanzwemmen. Dag, Henk." Absurdisme, pure poëzie. Deze zinsnede is voor mijzelf en mijn vrouw jarenlang aanleiding geweest om in een ons bekende patatbakker op leeftijd in Athene de befaamde epigraaf Louis Robert te zien, een illegaal werknemer, een vluchteling voorzien van een nieuwe identiteit, weggezwommen van de epigrafiek, van zijn Jeanne, van alles, die... Ach laat ook maar, te gek voor woorden allemaal. U vindt het niet leuk? Niets aan te doen.

Misschien is al iets duidelijk geworden van Versnells gedrevenheid. Die kwam niet alleen in zijn onderzoek en schrijverij, maar zeker ook in zijn onderwijs naar voren. Daar heb ik persoonlijk ervaring mee. Ook ik vroeg me af hoe er zoveel kennis in één hoofd paste, waar al dat retorisch vernuft vandaan kwam, of ik dat ook ooit zou kunnen. Versnel zei over Waszink: "Dus dat geweld was eerder beangstigend dan stimulerend" (1993). Ook in zijn geval was het geweld, een aanval op de zintuigen, het putte uit—maar beangstigend vond ik het niet, toch eerder inspirerend. Misschien kwam dat omdat Versnel alles ter discussie stelde, ook zichzelf: "Versnel neemt ... een duidelijk standpunt in ... maar het is natuurlijk de vraag of hij gelijk heeft" (1990). Hij merkt streng op dat "wie niet weet wat de dichter bedoelt, al sinds eeuwen een onvoldoende krijgt", maar laat daar op volgen dat er altijd sprake blijft van "de kwellende onzekerheid of de docent met zijn interpretatie nu wel echt gelijk had" (1976). Ik vond dat prachtig: alles doordénken/dóórdenken tot bijna alle vermeende houvast verloren begint te gaan. Veel anderen vonden het ongetwijfeld vreselijk: die opgewonden man, dat voortdurend gevraag, al die moeilijke woorden, nooit eens behoorlijk feiten. Maar die laatste moest je al kennen, en als dat niet goed zat, dan kon je de wind van voren krijgen. De keer dat de hele werkgroep kennelijk besloten had om thuis maar niet al te veel energie in de Demeterhymne te steken en het opmerkelijk effect dat deze laktheid had op de docent, zal ik niet licht vergeten, net zo min als de gevallen waarin ik als

beginnend docent ongenadig op mijn kop kreeg wegens misplaatst zelfvertrouwen.

Versnel stelde hoge eisen—aan diegenen van wie hij dacht dat die dat wel aankonden. In een document aan zijn collega's gericht schreef hij: "Mijn ideaal zou zijn: een werkgroep, collectief bezig aan een werkelijk zinvol en onontgonnen onderzoek, liefst zelfs met de opzet de resultaten in de een of andere vorm te publiceren." Inderdaad een *ideaal*. Maar hij deed zijn vurige best. Ik weet zeker dat het Versnel is geweest die mij, door zijn aanpak, het gevoel gaf dat ik wel eens als oud-historicus door het leven zou willen gaan—daar was voordien echt geen sprake van, want ik deed hoofdvak Middeleeuwse Geschiedenis. Dat werd dus omgezet in Oude Geschiedenis, en zo kreeg ik na de docent Versnel langdurig te maken met de promotor Versnel. Dat was een minder gunstige ervaring. Niet dat we niet goed met elkaar praatten, niet dat de langzame voortgang niet vooral aan mij lag, niet dat het feit dat we collega's waren geworden en bevriend waren geraakt de boel niet compliceerde, maar één ding staat als een paal boven water: de promotor Versnel was "spastisch op het punt van druk uitoefenen", in zijn eigen woorden. Dus hij zei over de voortgang niets, of dingen als "Ben je wel lekker bezig? Net als ik", en "Kijk ook nog even in..." Maar dat laatste had ik niet nodig: ik keek al overal in, dat was juist een van mijn problemen. Op de een of andere manier, maar daar was ik zelf niet helemaal bij aanwezig, is dat boek op een dag toch afgekomen.

De gedrevenheid van Versnel hoeft niet alleen beredeneerd te worden; die was en is ook voor iedereen zichtbaar, in zijn gehaastheid—aanleiding tot veel woordspelingen rond de naam Versnel. "Zijn gang is gehaast", sprak Versnel in 1978 over de Leidse oud-historicus in het algemeen. Maar hij zal toch vooral zichzelf op het oog hebben gehad. Hij flitste door gangen en over trappen, en ik weet dat menigeen graag wat langer met hem van gedachten had gewisseld dan de luttele minuten, soms seconden, die hij bij iets of iemand stilstond alvorens weer weg te suizen. Ik las die eeuwige gehaastheid als een ontsnappen—aan oponthoud, aan tijdverspilling, aan beuzelingen, want er moet nog zo veel; maar ook een ontsnappen aan ongewenst socialiseren. "Gezellig" is niet een woord dat veel mensen snel met Versnel zullen associëren: ook buiten de directe werksfeer haast hij zich langs, of is al aan de einder verdwenen. Hij is er oprecht over: "Ik ben asociaal." Als men er echter bij een specifieke gelegenheid, of dat nu een groot festijn is of een kleinschalig samenzijn, in slaagt Versnel vast te prikken, of wanneer hij er in slaagt zichzelf een tijdje vast te prikken, dan komt het met die gezelligheid wel goed en is het met deze asociale man aangenaam verkeren.

Maar wat jammer dat het zo weinigen gegeven is dat met enige regelmaat te beleven.

Allemaal mooi en aardig, maar wat voor mij het belangrijkste is moet nog komen. Geleerd, gedreven, daar koop je uiteindelijk niets voor. Veel wezenlijker is dat Henk Versnel een bijzonder goed mens is. Nu ga ik een aantal mensen toch werkelijk te ver. Bij hen staat Versnel te boek als een opgewonden driftkop die zo nodig altijd gelijk moet hebben—en het ook heeft, zeggen degenen die hem goed gezind zijn, maar die voegen er aan toe dat hij zijn gelijk niet zou moeten halen, door boem overal boven op te springen, maar zijn gelijk zou moeten krijgen, van hen bijvoorbeeld. Nee, een goed mens, daar stellen ze zich toch iets anders bij voor. Ik geef toe, hij is polemisch ingesteld, en de niet-voldoende voorbereide tegenspreker kan zijn borst wel natmaken. Sukkels worden trefzeker vormzeld: "Ook een rebel vindt het prettig af en toe gelijk te krijgen", zoals Bart Funnekotter in *Mare* over Versnel schreef (1997).

Maar alle *furor* van Versnel spruit mijns inziens voort uit zijn ontslettenis over onechtheid, valsheid, onwaarachtigheid, domheid gekoppeld aan arrogantie, al dat soort feilen dat je mensen die de jaren des onderscheids hebben bereikt mag aanrekenen, en zeker als ze aan een universiteit rondlopen. Versnel is een *censor honestus* en *candidus iudex*—zoals gezegd over Wagenvoort door Waszink, geciteerd door Versnel (1980). Let wel, ik heb het over zijn drijfveren, niet over de vraag of hij altijd gelijk had en heeft: *honestus* en *candidus* betekenen niet 'onfeilbaar'. "Ik heb mij tot taak gesteld—en ik zie dat als een van mijn belangrijkste taken, die ik ook in mijn onderwijs probeer uit te venten—om, waar we elkaar in de politieke en maatschappelijke wereld al zo vreselijk bedriegen, op het punt van wetenschap zo mogelijk een klein beetje integer te zijn" (1981). En liefst daarbuiten ook—een heel erg klein beetje dan, dat is toch niet teveel gevraagd. Maar ondanks vrij wanhopige oproepen als: "Wel blijven lezen, hoor, jongens!" (1991), weet Versnel dat het met de integriteit, met de rechtlijnigheid en zuiverheid van argumenteren niet veel zal worden. Hij houdt er een negatief mensbeeld op na, door schade en schande wijs geworden: we hopen dat het allemaal in orde komt, maar we verwachten er niets van, want die hoop is tot op heden ijdel gebleken.

Als we nu even terugkijken naar de nogal onbarmhartige zelfkritiek, de veeleisendheid als docent, de geremdheid als promotor, het asociale gedrag, de haastige pas en de harde grap die van allerlei moeten verhullen, van plankenkoorts tot half-ongewenste sterrenstatus, past dat dan niet allemaal prachtig in het beeld van rechtlijnige eerlijkheid die vaak, te vaak, de neus heeft gestoten? Niet dat ik wil beweren 'het plaatje' nu compleet te hebben. Er zijn

aspecten aan Versnel die ik ook niet zo maar weet te duiden, misschien zijn het wel inconsistenties. Maar dat is moeilijk vast te stellen aangezien ook de rest van mijn betoog op drijfzand is gebouwd. Ik ben plotseling volkomen doordrongen van de onmogelijkheid een biografie te schrijven van wie dan ook. Toch gaan we nog even door.

Ik denk dat de ondank die 's werelds loon is, zeker voor degenen die integer willen blijven, een doorslaggevende rol heeft gespeeld bij een voortgaande ontgoocheling aan de zijde van Versnel: "Nee, ik heb er niet zo'n overmatige lol in als ik dat nog één of twee jaar geleden had. Ik hoop dat het weer verandert, maar ik heb de indruk dat ik gewoon een beetje moe ben", schreef hij in 1981. In de twintig jaar nadien heb ik gezien hoe de lol nog verder afnam, en de vermoeidheid toe. De in 1988 voorgestelde gouden handdruk, zie boven, was niet alleen maar grappig. Het was niet het onderzoek zelf dat ging tegenstaan, dat ging met verdubbelde kracht voort, en ook de studenten zullen er weinig of niets van gemerkt hebben. Maar de wetenschappelijke wereld, of liever 'het wereldje', de universitaire politiek enzovoort eisten een hoge tol. Ik ken Versnel naast allerlei andere verschijningsvormen ook als een gekweld man, die het vaak flink voor de kiezen krijgt, maar tevens over het algemeen veel dingen heel zwaar opneemt. Vol medelijden met de *losers*, en vol verachting voor die *winners* die niet te goeder trouw waren. Ingehouden, en niet zo ingehouden woede over alle misstanden. Met een sterk gevoel dat "de avond van het avondland nabij is" (1991), dat vele culturele verworvenheden waar hij toevallig aan hecht, wat oudheid voorop, op de schroothoop gaan. Niets aan te doen, tijden veranderen; maar er is ook nog zoiets als het complotteren door slechte domkoppen en ijdeltuigen die vooral hun eigen reputatie en bankrekening in het vizier houden. Wie dan het intellect in de strijd werpt, in plaats van bottere middelen te hanteren, eindigt als een Don Quichote.

Alleen een goed mens, is mijn overtuiging, kan zo onder *Weltschmerz* gebukt gaan. Ik zou ook nog kunnen uitweiden over honden, vogels, muziek, Griekenland, gezinsleven, maar dat heeft minder overtuigingskracht: ook schurken houden van honden, vogels, muziek, Griekenland en hun gezin. Het is Versnells compassie met zijn medemens—ook met de mens in het verleden: lees maar wat hij heeft geschreven over het gebed—en, keerzijde daarvan, zijn woede over slechtheid en domheid, en vooral de combinatie van die twee, die maken dat hij het predikaat "goed" ten volle verdient. Dat is voor mij de meest interessante Henk Versnel; met een kleine variatie op zijn woorden: "Menselijkheid is wat overblijft wanneer je alles wat je hebt geleerd, weer bent vergeten."